

8 april 1915

Men meldt ons uit Terneuzen:

Zondagavond bemerkte in de wijk Stuiver op de grens bij Zelzate een Duitse schildwacht, dat een collega brieven wilde overhandigen aan een Belg, die zich op Nederlands gebied bevond. Hij schoot op hem en trof hem in de hartsteek, wat het overlijden van de getroffene tot gevolg had.

11 april 1915

Belgische schepen.

Van hogerhand is bevolen dat de Belgische schepen, die tijdelijk liggen in het kanaal Terneuzen-Gent, op Hollands gebied, zullen gebracht moeten worden naar andere havens, als Hansweert en Wemeldinge. Zo zullen een 150-tal schepen vertrekken.

18 mei 1915

Aan de Belgische grens.

Men meldt ons uit Terneuzen:

Zaterdagnacht is in de wijk Posthoorn nabij Philippine, onder de Belgische gemeente Boekhoute, bij vergissing een Duits officier doodgeschoten door een schildwacht, aan wiens bevel om halt te maken hij niet voldeed.

De vorige nacht wilde een gezelschap van 8 personen langs de Vrijstraat onder Sas van Gent over de grens sluipen. Dit werd door een Duitse schildwacht opgemerkt, die een hunner, naar men zegt

een Frans ingenieur, heeft gedood, terwijl 4 anderen zijn gevangen genomen. De overigen konden vluchten.

Schending van het volkenrecht. (Van Belgische zijde).

Aan het 15^e rapport van de officiële Belgische commissie tot onderzoek van de schending der regels van het volkenrecht, der wetten en gebruiken van de oorlog – door het Belgische gezantschap in Den Haag verstrekt – is het volgende ontleend:

Het is van algemene bekendheid, wordt er o.a. gezegd, dat te Leuven, Aarschot, Dinant, Mechelen en Dendermonde, om deze gemeenten alleen te noemen, meubelen, van particulieren weggenomen, op militaire voertuigen werden geladen en met treinen naar Duitsland werden verzonden. Meldde niet nog onlangs het Deense blad "Politiken" in zijn nummer van 6 april de verkoop van verscheidene ladingen gebruikte meubelen, afkomstig uit België en Frankrijk, waaronder buffetten, kasten, secretaires, canapés, bont, zilverwerk, pendules enz.

Op deze wederrechtelijke onteigening van particulier eigendom is in het gehele bezette gebied van België een politiek van vernieling gevolgd, georganiseerd door de Duitse autoriteiten, en waarvan het officiële communiqué van de Duitse grote generale staf vanaf de 27e augustus 1914 de toepassing meldde. Dit land, zo wordt daarin o.a. gezegd, zal in de militaire behoeften van allerlei aard moeten voorzien "ten einde de Duitse landen te ontheffen".

Onder de dekmantel van rekvisities is deze onteigening niet minder in strijd met de regels van het volkenrecht als de vergrijpen van de Duitse legers tegen de eigendommen. Ze levert een rechtstreekse schending op van de artikelen 23 lett. G 46 en 52 van hetgeen is overeen gekomen betreffende de wetten en gebruiken van de

oorlog te land, vastgesteld op de 4^e vredesconferentie in Den Haag. Ze miskent bovendien de overeenkomsten in België gesloten door de Belgische autoriteiten zelf. Op het ogenblik, dat deze aan de Belgische provincies een zware oorlogsschatting van 40 miljoen frank oplegde, na de ontzaglijke rekwisities, belastingen en boeten van allerlei aard, waardoor de gemeenten en de Belgische burgers werden getroffen, was ze verplicht een einde te maken aan het tot dusver gevolgde systeem.

De Belgische landbouw, industrie en handel worden eveneens getroffen. De voortbrengselen van de nationale veeteelt, de meest nodige grondstoffen, de fabrieksproducten, machinerie, gereedschappen zijn in beslag genomen en naar Duitsland vervoerd, in strijd met elk recht.

Een groot gedeelte van het rapport is gewijd aan de onwettige rekwisitie van fokpaarden, merries en veulens. Het Belgisch trekpaardenras was steeds beroemd. In de laatste 20 jaar zijn de fokkers, aangemoedigd en gesteund door het Belgische gouvernement, er in geslaagd de fokkerij van deze paarden tot zulk een volmaaktheid op te voeren, dat dit bedrijf een belangrijke bron van inkomsten is geworden. De meeste continentale landen kwamen zich van trekpaarden voorzien in België. Duitsland was een van de beste afnemers. België voerde elk jaar voor meer dan 24 miljoen frank aan paarden uit.

Nauwelijks was de oorlog uitgebroken, of de keizerlijke autoriteiten hebben volgens de uitvoering van een grondig bestudeerd, en sedert lang vastgesteld plan getracht, de fokkerij te gronde te richten ten bate van Duitsland. De beste Belgische fokpaarden zijn met geweld weggevoerd, zonder betaling of tegen absoluut onvoldoende betaling en zijn aan de Duitse landbouwers verkocht

door de zorg van het ministerie van landbouw en landbouworganisaties. De methoden, door de Duitse autoriteiten gevolgd in de strijd tegen de Belgische fokkerij, zijn herhaaldelijk gewijzigd in de loop van de zeven maanden, die sedert de bezetting van het land zijn verlopen.

De periode van de inval, die van de wederrechtelijke rekwisities en die van de druk worden in afzonderlijke hoofdstukken besproken, terwijl een aantal documenten aan het rapport zijn toegevoegd.

Tenslotte wordt in het rapport besproken het kappen van bossen door de Duitse genie, in verschillende streken van België; het hout werd naar Duitsland gevoerd. Met rekwisities voor het bezettingsleger heft dit kappen van bomen niets te maken.

26 mei 1915

De oorlogscorrespondent van de Tijd seint van de grenzen:

Zaterdagmiddag is de Sint Pieterstatie te Gent door talrijke bommen, uit vijandelijk vliegtuigen geworpen, grotendeels vernield.

8 juni 1915

Elektrische geleidingen langs de Nederlands-Belgische grens.

Blijkens mededeling van het Duitse gezantschap zijn langs zekere gedeelten der Nederlands-Belgische grens elektrische leidingen aangebracht, waardoor van 7 juni af een elektrische stroom wordt geleid, ten gevolge waarvan het aanraken van die geleidingen ernstige ongelukken kan teweegbrengen.

De plaatsen, waar deze elektrische geleidingen zich bevinden, zijn door de Duitse militaire overheden op duidelijke, uit de verte goed waarneembare wijze aangegeven.

Van de Zeeuws-Vlaamse grens schrijft men:

De Duitse overheid is begonnen, langs de grens elektrische draden laten spannen. Met de personen, die gedeeltelijk in Holland en gedeeltelijk in België wonen, wordt overleg gepleegd, of ze wensen te vallen binnen dan wel buiten de draden. Ik woonde vrijdag toevallig een dergelijke bespreking bij. De Duitsers zijn in deze kwestie zeer gemoedelijk. Personen, die liever binnen Holland wonen, wordt dit toegestaan en de draad wordt dan ongeveer 5 meter van het huis gespannen, zodat het gedeelte, wat tot België behoort, nu ook tot Holland zal gerekend worden.

Om drie uur vanochtend heeft een Engelse vlieger een zeppelin in de lucht tussen Gent en Brussel aangevallen. Het luchtschip ontplofte, viel op de grond en bleef geruime tijd branden. Het geweld van de ontploffing deed de eendekker van de vlieger ondersteboven slaan, maar de vlieger slaagde erin zijn vliegtuig weer in de goede stand te brengen. Hij was gedwongen op vijandelijk gebied te landen, kon echter weer opstijgen en keerde behouden naar zijn vliegveld terug.

Terneuzen, 7 juni. Ik verneem nader dat de zeppelin in het luchtgevecht met Engelse vliegers in brand vloog. Het gevaarte, dat naar men zegt 18 kleine gasballonnen inhiel, viel op het zusterklooster van de Gentse voorstad St. Amandsberg, dat daardoor in brand geraakte.

Een zuster sprong met een kind dat ze wilde redden, uit een brandend vertrek. Beiden werden gedood.

Een andere non, die uit de tweede verdieping sprong, brak beide benen.

Volgens een mededeling, is de gehele bemanning van het luchtschip gedood.

Voor het ogenblik zijn er geen verdere bijzonderheden te krijgen.

Terneuzen, 7 juni. Het blijkt dat de aanvallende vliegers, hoewel ze hevig beschoten werden, zich hebben kunnen verwijderen.

Hedenavond om 7 uur werd te Gent weer zeer druk geschoten, waaruit afgeleid wordt, dat daar weer een bezoek door vijandelijke vliegers is gebracht.

9 juni 1915

De vernietiging van de zeppelin in België.

Londen, 8 juni. De koning van Engeland heeft het volgende telegram naar de twee luitenant-vlieger Warneford gezonden:

Ik wens u hartelijk geluk met uw prachtige stuk van gisteren, de vernieling, door u alleen, van een vijandelijke zeppelin. Met het grootste genoegen kan ik u, voor die dappere daad, het Victoriakruis toe. George.

De Duitse overheid laat in de Gentse dagbladen het volgende bekend maken.

De opperbevelhebber van het leger heeft deze boeten opgelegd:

1. Een boete van 2000 mark aan de gemeente Bachte-Maria-Leerne, waar in de avond van 30 april een ijzerdraad over de straatweg van Gent naar Deinze werd gespannen, waardoor

een automobiel van de transportkolonne van het etappegebied beschadigd is geworden.

2. Een boete van 4000 mark aan ieder der gemeenten Deinze en Petegem, waar op 28 april stenen werden geworpen tegen een trein met gekwetsten en Vive la France! werd geroepen.
3. Een boete van 1000 mark aan de gemeente Moen, omdat in de maanden januari en februari aldaar langs de spoorbaan Herseaux-Avelgem telegraafdraden zijn doorgesneden en 1600 meter draad gestolen.
4. Een boete van 20.000 mark aan de gemeente Kortrijk, wegens de twee volgende feiten:
  - a. In de nacht van 19 april is de stoomkraan aan de haven opzettelijk beschadigd en voor een tijdlang onbruikbaar gemaakt.
  - b. In de nacht van 10 mei zijn de zijdeuren van vijf met zand geladen wagons, die aan de loskade stonden, losgemaakt, met het doel het zand tijdens het rijden van de trein te doen weglopen.
5. 20.000 mark aan de gemeente Melle, waar tot tweemaal toe, op 6 en 10 mei, de telefoonlijn Gent-Aalst, in gebruik bij het Duitse leger, opzettelijk vernield is.

Ter kennis gebracht van het publiek door het hoofd van het burgerlijk bestuur,

Von Keudell, staatsraad.

Gent, 1 juni 1915.

10 juni 1915

De correspondent van de Daily Chronicle in het Engelse hoofdkwartier geeft een levendige beschrijving van de aanval van een Engelse vlieger op een zeppelin in de lucht tussen Brugge en Gent.

Toen de Engelse vlieger de zeppelin opmerkte, begon hij dadelijk erboven zijn kringen te beschrijven. Daarna daalde hij en liet zijn bommen vallen. Hij was gelukkiger dan te verwachten was, gezien de geringe trefkans. Voor het tijd had, om verder omhoog te stijgen, spatten de gashouders van het luchtschip uit elkaar en werd de aanvaller door de plotselinge schok uit zijn baan geslingerd. De onverwachte draaikolk, die hij zelf verwekt had, deed zijn vliegtuig, als een veer op de wind, buitelen. Het was een ogenblik, dat alleen de uiterste koelbloedigheid en bedrevenheid hem konden redden, en in geen van beide schoot hij tekort. Het vliegtuig beschreef een volledige cirkel door de lucht en na deze onvrijwillige loop vervolgde het nog een eind zijn weg. De buiteling had echter de benzinehouder voor op het vliegtuig doen leeglopen. Er zat voor hem dus niets anders op dan op vijandelijk gebied te landen en na zijn reservoir uit de reservevoorraad, die altijd achter op het vliegtuig wordt meegevoerd, gevuld te hebben, weer op te stijgen. Hij koos een verlaten plaats voor de neerdaling, vulde haastig zijn reservoir voorop en vloog toen nog juist bijtijds op, om aan de achtervolging door de Duitsers te ontkomen.

Zoals men weet, keerde hij veilig in de Engelse linie terug.

13 juni 1915

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Een nieuwe proclamatie, gedagtekend 5 juni, maakt te Gent het volgende bekend:

1°. De gemeente Schoonaarde, waar op 24 april tweemaal een poging is gedaan treinen te doen ontsporen door het neerleggen van stenen, is, op bevel van de opperbevelhebber van het leger, tot een boete van 5000 mark veroordeeld.

2°. De gemeente St.-Gillis (bij Dendermonde) waar in de nacht van 7 april een signaallantaarn, behorende tot het station Baasrode-Zuid, is weggenomen en vernield, is op bevel van de opperbevelhebber van het leger veroordeeld tot een boete van 5000 mark.

Dit wordt ter kennis van het publiek gebracht.

De chef van het burgerlijk bestuur,
Von Keudell, regeringsraad.

De gemeente Melle, die, zoals gemeld, tot 20.000 mark boeten was veroordeeld wegens vernieling van telegraafleidingen, had slechts 5000 mark kunnen storten. Toen nu de tijd van uitstel verstreken was, meldde men zich op het gemeentehuis en nam, nadat het gemeentebestuur verklaard had in de onmogelijkheid te verkeren het ontbrekende te betalen, de burgemeester, baron van Pottelsberghe de la Potterie, gevangen en voerde deze naar Gent, Dit gebeurde op 3 juni.

Nu meldt de Gentse Bien public van 10 juni dat de inwoners van Melle de resterende 15.000 mark hebben bijeengebracht en de burgemeester weer in vrijheid is gesteld.

18 juni 1915

Luitenant Warneford.

Londen, 18 juni. De Star meldt dat luitenant Warneford, de Engelse vlieger die bij Gent een zeppelin vernield heeft, bij Parijs het leven verloren heeft, toen hij daar een nieuw vliegtuig beproefde.

De terechtstelling van Lenoir.

Berlijn, 18 juni. Ambtelijk. De Nord-Deutsche Allgemeine Zeitung schrijft over de terechtstelling van de Belg Lenoir:

In nr. 137 van 18 mei hebben wij verklaard, dat de Belgische ingenieur Lenoir te Gent is doodgeschoten, niet omdat hij geweigerd had plannen van Belgische spoorwegen en gegevens over Belgisch spoorwegmateriaal uit te leveren, maar omdat hij de vijand berichten over militaire Duitse transporten in handen gespeeld had. Wij komen op dit voorval terug, omdat in een bericht van een Parijs blad gemeld is, dat Lenoir is doodgeschoten in aanwezigheid van 200 Belgen, onder wie de vrouw van de veroordeelde. Deze toeschouwers zouden door het Duitse oppercommando op de plaats der terechtstelling ontboden zijn.

Volgens het ambtelijke bericht over de uitvoering van het vonnis zijn daarbij echter slechts Duitse militairen en de katholieke hospitaalgeestelijke Sturm aanwezig geweest. De plaats van de terechtstelling was zo van de buitenwereld afgesloten, dat Belgen, zelfs wanneer zij dit gewild hadden, de voltrekking van het vonnis niet hadden kunnen bijwonen. Geen Belg is gelast om daarvan getuige te zijn.

19 juni 1915

De dood van Warneford.

Versailles, 18 juni. Samen met Warneford, de Engelse vlieger, die onlangs een zeppelin heeft vernield, is ook zijn passagier, de Amerikaanse schrijver Black Needham op het vliegveld te Buc doodge gevallen.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Te Gent wordt bekend gemaakt dat de gemeente Erpe bij Aalst beboet is met 3000 mark, omdat daar een graf van een Duits soldaat door het wegnemen van het kruis en het vernielen van de grafheuvel geschonden werd.

25 juni 1915

Uit Gent wordt aan het Vlaamse Nieuws gemeld:

De paspoortenbureaus te Gent zijn verenigd tot een bureel met de titel "Paspoort-Centrale Gent".

Er worden weer passen afgegeven voor het buitenland, het gouvernementsgebied, het gebied der marinetropen te Brugge en het etappegebied.

De vorige week was te Gent zoveel gebrek aan pasmunt, dat op de elektrische trams niet kon worden gewisseld en dus velen voor niets meereden. Thans heeft het bestuur boekjes van 20 coupons uitgegeven, die van de kiosken afgehaald kunnen worden.

De Gentse bladen "Journal de Gand" en de "Bien Public" zijn opnieuw verschenen. De "Bien Public" was gestraft met een maand schorsing.

De moeilijkheden, die men overal in België ontmoette door de nikkelcrisis zullen nu weldra uit de weg geruimd zijn, meldt het Vlaamsche Nieuws. De Nationale Bank is begonnen met het uitgeven van Kongolese nikkelmunt, waarvan ze voor een bedrag van één miljoen ontvangen heeft.

Er worden nikkelstukken uitgegeven van 5, 10 en 20 centiemen.

2 juli 1915

De afsluiting van de grens.

Men meldt uit Koewacht aan de Middelburgsche Courant:

De Duitsers zijn met de aanleg van de elektrische afsluiting der grenzen genaderd tot de bebouwde kom van Koewacht (dorp). Enige inwoners van het Belgische gedeelte hadden gehoopt, dat met het oog op het volkomen gemis aan ruimte voor de aanleg, die met inbegrip van een pad langs de versperring een breedte van 2 tot 3 meter vordert, van de gewone loop der grens zou worden afgeweken en zo met hun huizen "vrij" te komen. Ze zijn echter in hun verwachting bitter teleurgesteld. De Duitsers weten er wel iets op te vinden. Ze volgen nauwkeurig de grens, gaan met de aanleg dwars door een schuur, zagen in tuinen fruitbomen af die in de weg staan, breken een muur verder af, in één woord, wat in de weg staat wordt verwijderd. Ook in het veld moesten ze over een ruim 3 meter brede strook kunnen beschikken; daartoe moesten de veldvruchten, tarwe, rogge, aardappelen enz. weggeruimd worden. Dat de landbouwers die onrijpe oogst ongaarne naar huis brachten, begrijpt men, maar wat te doen?

Een grote en ernstige moeilijkheid te Koewacht in verband met deze afsluiting vormen de kerk en de pastorie, die beide, zoals men weet, op Belgische bodem staan, temeer daar die kerk, dat is meermalen gezegd, volkomen Nederlands eigendom is. Naar aanleiding van deze kwestie zijn hier aan de grens de laatste dagen herhaalde malen samenkomsten en besprekingen gehouden van Nederlandse en Duitse militaire autoriteiten. De Zeeuwse bevolking van Koewacht zou in de gelegenheid gesteld blijven om, zoals dat totnogtoe het geval was, eenmaal in de week, 's zondags, ter kerke te kunnen gaan. Maar willen er godsdienstoefeningen gehouden worden, dan moet er ook een geestelijke zijn; de pastorie werd door

de Duitsers, tot buitengewoon genoegen der betrokken Nederlandse geestelijken, prijs gegeven en de zaak was opgelost. In zoverre werd de loop der versperring gewijzigd.

Vlak bij de grens over de ingang van het Kerkstraatje, loopt de elektrische geleiding op een hoogte van ongeveer 8 meter, terwijl daaronder een poort van 4 meter breedte gemaakt is, die alleen 's zondags driemaal voor het houden van kerkelijke diensten en bij begrafenissen geopend wordt. Dan daalt de draad, loopt tussen de gewone rijen van prikkeldraad, gaat over een erf, over de verbindingswegen naar Moerbeke en Stekene om de tuin der pastorie heen en volgt dan weer de gewone loop der grens. De Belgen zijn dus nu volkomen van de Hollanders afgesloten; zij zullen waarschijnlijk van alle godsdienstoefeningen verstoken blijven, want dan zouden ze van nabij enige Nederlanders naderen, geestelijke, koster, koorknapen, en dat willen de Duitsers ten strengste tegengaan.

In het dorp en de naaste omgeving spannen de Duitsers de buitenste rijen prikkeldraad af met vlechtwerk van ijzer; dat is een zeer verstandige maatregel. Kinderen kunnen dus niet bij de elektrische draad komen, terwijl honden, katten en kippen voor een anders wisse dood behoed worden.

Er is hier nog niets van bekend, wie de twee personen zijn, die vrijdag jongstleden bij hun pogen om over de grens te komen aan de elektrische leiding de dood vonden.

3 juli 1915

Naar men ons meldt, zal van 10 juli af de spoorwegmaatschappij, die vroeger de lijn Gent-Terneuzen exploiteerde, daarvan het traject Terneuzen-Sas van Gent in gebruik nemen, terwijl de Duitse

overheid het traject Gent-Zelzate zal exploiteren, zodat geen treinen meer over de grens komen.

12 juli 1915

Van de Belgische grens.

Men meldt ons uit Terneuzen:

Zaterdagmorgen wilde zekere Henri Heijman, een 28-jarige gehuwde man met talrijke kroost, uit Sint-Niklaas, onder de gemeente Sint-Janssteen de grens passeren. Hij scheidde met zijn klompen de gevaarlijke draden vaneen om er door te kunnen kruipen. Toch kwam hij ermee in aanraking, met gevolg dat hij gedood werd. Twee andere mensen, die bij hem waren, zagen toen van hun voornemen af om naar Nederland te gaan.

15 juli 1915

Het blijkt dat de elektrische stroom voor de grensversperring van de Schelde tot de Noordzeekust (bij het dorp Eede) geleverd wordt door de suikerfabriek van Tytgat, te Zelzate. De Duitsers hebben een transformator in de fabriek geplaatst en laten de machines van 4 tot 8 uur 's namiddags werken. Zij laden op die wijze de grote batterij van de fabriek en hebben elektrische kracht voor de gehele nacht.

19 juli 1915

De Duitsers hebben, zo deelt de Vlaamsche Stem mede, over de Leie tussen Gent en Kortrijk vijf grote bruggen laten bouwen; een ervan ligt te St.-Denijs-Westrem.

21 juli 1915

Van de Belgische grens. Men schrijft ons uit Koewacht.

In deze grensgemeente staat de rooms-katholieke kerk en de pastorie, die door Nederlandse geestelijken bewoond wordt, op Belgisch grondgebied. Toen de Duitsers begonnen met de grens af te sluiten, kwamen zij tot de ontdekking, dat op die wijze de Nederlandse katholieken niet meer in de kerk konden komen, die hun eigendom was, en dat de Nederlandse geestelijken afgesloten werden van hun Hollandse parochianen. Daar moest wat op gevonden worden. Na langdurige besprekingen en onderzoek ter plaatse werd eindelijk toegestaan, dat de Nederlandse katholieken op bepaalde dagen en uren godsdienstoefeningen in de kerk mochten houden, doch onder verplichting, dat geen boek, geen prentje, ja zelfs geen snippertje papier door hen mocht worden achtergelaten en dat er geen gemeenschap mocht zijn tussen de Belgen en de Nederlanders. Voor dit laatste zorgden de Duitsers zelf. Van zodra het uur was aangebroken, dat de grensafsluiting voor de Nederlanders geopend werd, moesten van alle Belgische huizen in de Kerkstraat deuren en vensters gesloten worden. Voor elke deur werd een wacht geplaatst. Alle straten en wegen die naar de kerk leidden werden bewaakt. En terwijl de Nederlanders in de kerk waren, mocht geen Belg uit zijn woning komen. De Belgen mochten ter kerke gaan, als alle Nederlanders weer op Hollands grondgebied waren teruggekeerd. De geestelijken kregen verlof eenmaal per dag op Nederlands grondgebied te komen om hun parochianen te bezoeken. Bij het aanleggen van de elektrische afsluiting moest natuurlijk met deze toestand rekening worden gehouden. Na veel onderhandelingen en besprekingen, ook met de Nederlandse militaire overheid, werd eindelijk de afsluiting zo aangelegd, dat de pastorie buiten het bezette gebied viel, maar de kerk erbinnen. Toch werd aan de Nederlanders verlof gegeven op zon- en feestdagen van hun kerk op de vroeger bepaalde wijze

gebruik te maken, doch de Belgen mochten deze Nederlandse kerk niet meer binnentreden. Voor hen wordt 's zondags de openbare school van de gemeente Moerbeke als kerk ingericht, terwijl aan de pastoor verlof is verleend de godsdienstoefeningen daar te verrichten. Op die manier bestaat er zeker geen gevaar meer, dat een of ander bericht, door een Nederlander in de kerk achtergelaten, in handen der Belgen komt.

26 juli 1915

Men schrijft ons uit Koewacht:

Omdat ondanks de strenge afsluiting van de grenzen, zelfs met elektrische draden, er toch nog personen waren, die het waagden over de grenzen te gaan, is men thans bezig met het leggen van een nieuwe elektrische draad, waardoor België hier volkomen van Nederland zal zijn afgesloten. Ook wordt het de laatste tijd zeer moeilijk gemaakt om passen naar Holland te krijgen. De Belgen mogen zelfs niet tot op 200 meter van de grens komen. Zij, die binnen de 200 meter wonen, mogen zich daarin vrij bewegen, doch gaan ze buiten die kring dan moeten ze een pas hebben. Zo doet zich hier het geval voor, dat een landbouwer, die juist binnen de 200 meter van de grens woont, een pas moet hebben om naar zijn pomp te gaan, die er toevallig buiten valt.

Elke week mogen hier 1000 broden voor de bewoners van Belgisch Koewacht overgegeven worden, iedere werkdag 160 à 170. Elk brood wordt door een Duitse soldaat doorgesneden om te zien of er geen brieven in zitten. Van het besluit, dat uit Maastricht gemeld wordt, dat met ingang van 1 augustus het overgeven van brood tijdelijk zou gestaakt worden, is hier totnogtoe niets bekend.

28 juli 1915

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

De Gentse bladen bevatten deze aankondiging:

Etappekommandatuur Gent.

Het gedrag van een deel der bevolking in de loop van de 21^e juli en voornamelijk het overdreven uitdagende en algemene dragen der Belgische kleuren, verplichten mij deze bevelen uit te vaardigen:

Ik verbied van heden af het dragen, vertonen, verkopen en venten van Belgische kleuren, portretten of prenten der Koninklijke familie, groene bladeren met of zonder opschrift of kleurverbindingen, bestemd om een politieke voorkeur kenbaar te maken. Ik verbied eveneens aan de Belgen om ridderorden of eretekens te dragen.

Overtredingen zullen gestraft worden met boete van ten hoogste 5000 mark en gevangenis tot ten hoogste 5 jaar of een van beide straffen, tenzij hogere straffen worden toegepast.

Dit bevel moet op de muren worden aangeplakt en treedt terstond in werking.

Gent, 25 juli 1915

(was getekend) Graaf von Westarp,
Generaal-Luitenant en Etappe-inspecteur.

29 juli 1915

Een correspondent van De Vlaamsche Stem schrijft:

Maandagavond, 26 dezer, wierp een Frans bestuurbaar luchtschip 5 bommen op Gent.

Projectielen vielen nabij twee Duitse boten aan de kaai op de dok gemeerd, en ontploften nabij de woning van de bekende machinebouwer Carels. Andere bommen hebben de woning van de huismeester, Tolhuislaan, verwoest.

2 augustus 1915

Men meldt ons:

Te Sint-Laureins, nabij Sint-Kruis, is hedenmorgen het lijk van een Belgische vluchteling gevonden aan de draadversperring.

9 augustus 1915

De correspondent van De Vlaamsche Stem schrijft:

De heer notaris Tom Imschoot, te Machelen bij Deinze, had twee zoons in ons (het Belgische) leger. Lange maanden bleef de familie zonder nieuws van hun Jozef. Opgedreven door angst besloot de vader zijn zoon op te sporen, en richtte zich eerst naar Luik, in de omgeving waarvan zijn jongen had gestreden tegen de barbaren. Na enkele dagen bekwam hij inlichtingen en wendde zich naar Forêt, gelegen voor de forten van Taux-sur-Chevremont. Hier had zijn jongen voorpostdiensten gedaan met nog 29 andere soldaten, en was er gevallen na al zijn kogels verschoten te hebben, zijn vrienden konden zich redden. De bevolking van Forêt bezorgde de jonge held, de eerste gesneuvelde Belgische soldaat, een graf, en plaatste er een houten kruis op. Een rijke familie deed het lijk ontgraven en neerleggen in een grafkelder. De gemeenteraad van het dorpje bestelde een aantal portretten van de jonge Vlaming, student in de rechten aan de Gentse Hogeschool, één voor de gemeenteraadszaal, de kerk, de pastoor en voor een beeldhouwer die het feit moet vereeuwigen.

12 augustus 1915

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

De Gentse dagbladen bevatten de volgende bekendmaking van het hoofd van het burgerlijk bestuur in het etappegebied.

De gemeente Ninove op welk grondgebied: a) stenen zijn geworpen op de spoorweg, waardoor gevaar voor het verkeer ontstond; b) inbraak is gepleegd in een slotenmakerswerkplaats, waarbij talrijke gereedschappen zijn ontvreemd; wordt, op bevel van de Armee-Oberkommando veroordeeld tot een boete van 2000 mark.

De gemeente Denderleeuw op welk grondgebied: a) dwarsliggers, welke tot omheining dienden, zijn gestolen; b) twee seinwachtershuisjes zijn beschadigd door het breken van vensterruiten; c) de ijzeren leuning van een spoorwegbrug is vernield, waardoor Duitse beambten en werklieden tijdens hun nachtronde in gevaar werden gebracht; is veroordeeld, op bevel van het Armee-Obercommando, tot een boete van 1000 mark.

17 augustus 1915

De gemeenteraad van Dendermonde heeft de plannen tot heropbouw van de stad goedgekeurd. De architect is de heer M. J. Sterck.

22 augustus 1915

Uit Overslag (bij Axel) wordt aan het Nieuws van de Dag, gemeld:

In de nacht van woensdag op donderdag kwamen vijftien Fransen voor de grensafsluiting. Elf daarvan wisten er ongehinderd door te geraken en zich op Nederlands grondgebied in veiligheid te stellen,

twee werden gevangen genomen en naar Kemzeke gevoerd, terwijl de twee anderen zich door de vlucht reddden.

Een Belgisch ingezetene, die kort tevoren namens de vluchtelingen getracht had de Duitse schildwacht met duizend frank om te kopen, werd diezelfde nacht nog van het bed gelicht en gevangelijk weggevoerd.

29 augustus 1915

Uit Visé.

Men schrijft ons:

In een mededeling van de correspondent van de Vlaamsche Stem, in uw avondblad van 9 augustus overgenomen, wordt gezegd, dat de 22-jarige soldaat Imschoot, zoon van de notaris van Deinze (Oost-Vlaanderen), en als een held gestorven te Forêt, de eerste soldaat zou zijn geweest, die voor het Belgische vaderland zijn leven offerde. Wij kunnen, na een nauwkeurig onderzoek, enkel omwille van de waarheid ter plaatse gedaan, het volgende melden: De gemeente Forêt, met een bevolking van 4500 inwoners, ligt op de rechteroever van de Vesder, nagenoeg halverwege tussen Verviers en Luik, in de naaste buurt van het fort Chaudfontaine. Op 5 augustus 1914, rond 7 uur 's morgens, is Imschoot, soldaat bij het 2^e linie, daar tegenover de vijand dood gebleven. Daar de Duitsers oppermachtig het dorp binnenvielen, moesten de Belgen zich terugtrekken naar Chaudfontaine. Niet naar Vaux-sous-Chevremont, waar geen fort is. Niet een rijke familie, wel het gemeentebestuur liet de jonge held neerleggen in een begraafplaats op het kerkhof.

Imschoot is niet, zoals wordt beweerd “de eerste gesneuvelde Belgische soldaat”. Op het kerkhof van Devant-le-Pont, linker Maasoever en voorstad van Visé, welk kerkhof gelegen is in de Tongerenstraat, staat een mooi verzorgd graf, links van de middenbaan. Op een zwart houten kruis leest men het volgende: “A la mémoire des soldats Van Castel et Maulus, d’Anvers, premières victimes de la guerre”. Zijn ze inderdaad de eerste slachtoffers? Heel zeker vielen zij voor Imschoot. Op 4 augustus, rond de middag, had kapitein Claude met een 20-tal van zijn manschappen post gevat op het perron van het huis rechts van het brughoofd, wanneer men uit Devant-le-Pont de Maas overgaat naar Visé. Omstreeks twee uur verschenen de Duitse voorposten aan de overkant van de stroom, doch de gesprongen brug brak de doortocht af. Claude had zijn soldaten ongedekt gelaten en beval vuur. Duitsers vielen, Duitsers schoten, onze twee Antwerpenaren vielen. Slechts enkele minuten had deze strijd geduurd. Op die plaats vochten de eerste Belgische soldaten. Dat kapitein Claude het eerst in het vuur kwam, werd reeds in de allereerste dagen door de Luikse bladen bevestigd en nooit tegengesproken. Nog dient gezegd, dat op de weg van Berneau naar Visé het eerste vijandelijk schot dat doodde, geweest is voor de rijkswachter van de brigade van Prayon, die daar, in het vlakke veld, gans alleen, voorpost was. Hij was wel geen soldaat, doch hem moeten we beschouwen als het allereerste offer. Wanneer hij juist viel, kon ons tot heden toe door niemand met zekerheid worden bevestigd. De Duitsers echter moesten langs die weg Visé bereiken.

10 september 1915

Men meldt ons:

Onder de gemeente St.-Jansteen in België zijn een Belgische vluchteling, Lucien Terbroodt, en een 14-jarige jongen door de elektrische grendraad gedood.

20 september 1915

Van de Belgische grens.

Nader meldt men ons uit Terneuzen, dat een Belgische vluchteling te Clinge een baaltje meel over de draadversperring wilde werpen naar zijn twee dochters, aan de andere zijde der grens staande. Het zakje bleef op de draad hangen en bij een poging om het er van te verwijderen werd de ongelukkige getroffen. Duitse schildwachten hadden moeite om er de wanhopige meisjes van te weerhouden naar hun vader te snellen en aldus ook door de elektrische stroom te worden getroffen.

Zondagmorgen is aan de grensversperring het verschrompelde lijk gevonden van een 45-jarige landbouwer uit de Belgische gemeente De Klinge. Bij het lijk lag een zakje meel, waaruit wel valt af te leiden waarom hij zich bij de draad heeft gewaagd.

28 september 1915

Uit Terneuzen meldt men ons:

Het verkeer, zowel voor passagiers als goederen, tussen oostelijk Zeeuws Vlaanderen en het Land van Waas langs de spoorlijn Mechelen-Terneuzen is vandaag door de Duitsers stopgezet. De eerste van hier vertrokken trein mocht, toen hij op het Belgische station De Klinge kwam, niet verder rijden en men was al blij, dat men vergunning kreeg naar Nederlands gebied terug te keren. Er wordt thans slechts gereden tussen hier en Hulst.

Naar men vermoedt, is deze maatregel door de Duitsers genomen als straf voor het uitwijken van de directeur der maatschappij, de heer Van den Broeck, te Sint Niklaas, die zich aan de arm der Duitsers heeft onttrokken, omdat men hem ook al bedreigd had met opzending naar Duitsland.

Men schrijft ons uit Koewacht:

Aan enkele Belgische landbouwers, die hier en in omliggende Nederlandse grensgemeenten land hebben liggen, is verlof verleend de aardappelen op dit land te rooien en de opbrengst in te voeren.

Dit verlof is tot enkelen beperkt, en wordt verleend naar de grootte van het land, terwijl nauwkeurig dag, uur en plaats aangegeven zijn, waar de gerooide aardappelen ingevoerd moeten worden.

29 september 1915

Briefverkeer Nederland-Gent.

Onze correspondent schrijft uit Brussel op 26 september:

Eerst heden komt mij een dagblad uit Gent in handen, waarin van een sedert een tiental dagen genomen maatregel gewag wordt gemaakt, welke hier bekend behoort te worden. Het stuk luidt als volgt:

De voorzitter der kamer van koophandel en fabrieken te Gent heeft de eer, ter kennis te brengen van de handelaars en industriëlen van Gent en omgeving, dat, met het doel het wisselen van spoedeisende handelsbrieven, met uitsluiting van alle particuliere briefwisseling, naar Nederland en terug (via Zelzate) te vergemakkelijken en te verhaasten, een overeenkomst is getroffen tussen de Duitse

overheid en de kamer van koophandel en fabrieken te Gent. Derhalve zal een speciaal kantoor geopend worden in het gebouw der Handelsbeurs alhier.

Gewichtige voorschriften. Het ontvangstkantoor zal dagelijks, behalve op zon- en feestdagen, geopend zijn van 9 tot 11 en van 3 tot 5 uur (Duitse tijd). De brieven moeten alleen handelszaken betreffen en hun dringende aard moet aangetoond kunnen worden. Slechts de Duitse, Vlaamse en Franse talen zijn toegelaten. Drukwerken worden geweigerd.

De brieven moeten open aan het kantoor worden afgegeven en het porto voldaan worden. Dit porto bedraagt 30 centiemen per 20 gram; maximum gewicht 240 gram.

Na onderzoek door de voorzitter der kamer of zijn gemachtigde, worden de brieven aan de Duitse overheid overhandigd, die ze na onderzoek en goedkeuring zal doen sluiten en voor doorzending zal zorg dragen.

Elke omslag moet voorzien zijn van naam en adres van de afzender op de achterzijde, zeer leesbaar geschreven.

In het belang van een snelle behandeling, wordt er op aangedrongen, de brieven zo zakelijk mogelijk te houden.

Antwoord. Onder dezelfde voorwaarden als boven omschreven, kunnen handelsbrieven naar Gent en omliggende plaatsen, gefrankeerd toegezonden worden aan of afgegeven op het Duitse consulaat te Terneuzen, vanwaar zij naar het Duitse postkantoor te Gent zullen worden verzonden.. Deze zal ze, na goedkeuring, overgeven aan de kamer van koophandel, welke voor het rondzenden zal zorgen. Voor dit laatste zal de besteller bij het

afgeven van de brief aan de geadresseerde, van deze 10 centiemmen per brief eisen.

Er wordt speciaal op gewezen, dat zowel bij verzending als bij ontvangst, de kamer van koophandel geen verantwoordelijkheid van welke aard ook op zich neemt.

De Nederlandse afzender moet op het adres zetten:

De heer conul van Duitsland te Terneuzen.

Voor ... (naam en adres van de geadresseerde te Gent).

Mededeling van het Belgische gezantschap te 's Gravenhage:

Communiqué van 28 september: Aanhoudende beschieting van onze voorste loopgraven ten zuiden van Nieuwpoort; van onze voornaamste linie in de omtrek van Diksmuide; van Oudekapelle en van onze loopgraven in de richting van Noordschote, zuidelijker. Wij hebben geantwoord met schoten, die vernieling teweeg brachten. Infanteriegevechten hadden niet plaats.

4 oktober 1915

Men deelt ons mede:

De heer Van den Broeck te Sint Niklaas, directeur der spoorwegmaatschappij Mechelen-Terneuzen, was, zoals reeds werd gemeld, door de Duitsers veroordeeld tot 5 jaar gevangenisstraf en heeft zich aan deze straf onttrokken door naar Nederland te vluchten. Wij vernemen thans, dat de heer Van den Broeck is ontvlucht in een ... stoomketel.

8 oktober 1915

Een gerucht dat uit Gentbrugge, een voorstad van Gent, komt, kan ik op dit ogenblik niet controleren. Naar verluidt, zou zich daar een inwoner door een revolvershot van het leven hebben beroofd, waarom de gemeente, waar dus nog een verboden wapen was, met boete bestraft zou zijn. Men verzekert mij zelfs dat de burgemeester bij aanplakking zijn medeburgers geraden zou hebben, om onnodige onkosten voor de gemeente te vermijden, zich bij neigingen tot zelfmoord liever van een koord te bedienen.

9 oktober 1915

Van de Zeeuws-Vlaamse grens:

Te Lokeren moeten sedert enige dagen alle huizen, winkels en cafés om 5 uur gesloten zijn. Er mogen zich na dit uur geen personen op straat bevinden. Dit verbod staat in verband met de weigering der bevolking om voor de Duitsers te werken. Om de stad Lokeren is ijzerdraad gespannen.

17 oktober 1915

In oorlogstijd.

Men schrijft ons uit het Rijnland:

Na veel moeite is het nu eindelijk gelukt een bezoek aan Gent te brengen! Dat is werkelijk niet eenvoudig en het heeft nu bijna twee maanden wachten gekost.

Men begint dan met een bezoek bij de gerechtelijke politie om een bewijs, dat men in de bedoelde stad woont en in politiek opzicht "zuverlässig" is. Tevens verkrijgt men er de nodige wenken, hoe het verzoekschrift aan het generaalcommando te Munster moet worden ingeleed. Dat bewijs gaar met de voorgeschreven pas en

het verzoekschrift naar Munster. Hier wordt allereerst onderzocht of de kommandantur in Gent bezwaren heeft en dan volgt de beslissing.

Maar daar zo'n generaalcommando meer te doen heeft dan over zulke dingen te beslissen, gaat alles heel, heel langzaam en ik had dus mijn reis naar het Vlaamse land geheel en al opgegeven. Tot ik op een goede dag werd uitgenodigd op een bepaald uur bij de gerechtelijke politie te verschijnen. Mijn zoon, die de "Verladung" van de politieagent in ontvangst neemt, brengt het met een bedrukt gezicht bij me. Ik maak het open, lees, en lees nog eens. Aan Gent denk ik natuurlijk helemaal niet meer en zorgvuldig raadpleeg ik mijn zonderegister, of daaronder iets te vinden is, dat mij in ongewenste aanraking met de gerechtelijke politie kan brengen. Neen, dat is niet het geval! Ik kijk mijn krantenstukken door, want het is oorlogstijd en hoewel men hier vrij gematigd tegenover de buitenlandse politiek is, zou het toch kunnen zijn, dat een zenuwachtig ambtenaar aan iets aanstoot nam. Dus neem ik op het bepaalde uur mijn kranten onder de arm en bereid me voor op mijn eerste aanraking met de gerechtelijke politie.

Nu, bij de commissaris behoef ik niet lang op de ontraadseling te wachten, er wordt me dadelijk medegedeeld, dat ... mijn "Passierschein" aangekomen is. Ik onderteken het stuk, krijg mijn pas terug en verneem, dat het tevens ingeleverd bewijs in Munster blijft, totdat ik de "Passierschein" ginds heb ingeleverd.

Een scherpe controle dus, die onderweg genoeg herhaald wordt. Te Herbenthal in het station en daarna nog eens in de trein, te Brussel, te Gent en dan bij het verlaten van het station nogmaals.

's Nachts is er in Herbestal een levendig militair gewoel. Talloze soldaten en officieren, van een 10-daags verlof terug, gaan met luid klinkende stappen door de stationsgangen, en bij het passeren der controle komt men haast in het gedrang tussen de vele ransels en aan de schouder bengelende geweren. En terwijl men in Duitsland in de trein enige wagens voor militairen reserveert, was het hier juist omgekeerd. Er waren een paar wagens voor "Zivilisten" beschikbaar, waar hier en daar iemand in een burgerpakje zat, zorgvuldig van de soldaten gescheiden.

Dat speet me wel, want het is meestal heel interessant, die verhalen van verlofgangers te horen. Ze vertellen onder elkaar hun wedervaren thuis, met soms grappige gebeurtenissen en gaan, hoe vreemd het moge klinken, meestal graag naar hun regiment terug, dat hun tweede thuis is geworden. De vele uren van gevaar hebben de manschappen hecht verbonden en menigeen beschuldigt zich, rustig in de familiekring te zitten, terwijl zijn kameraden wellicht alle hulp nodig hebben.

Te Gent, in het station Sint-Pieter, was ik de enige burger, die uitstapte. Het was twee jaar geleden, dat ik hier op het toenmaals nieuwe station was. Toen ging ik met de Groeninger Wacht naar Ingooigem, om de grijze priesterdichter te huldigen. Onze trein, propvol met zingende, enthousiaste Vlamingen en luid klinkende Vlaamse Leeuwen. Onderweg die treinen van elders, de Antwerpenaars, de Bruggenaars, de studenten van Leuven, stormachtig begroet met vele "vliegende blauwvoeten". En bij het horen van die stedennamen dacht ik onwillekeurig aan boeken van Conscience, in mijn jeugd gelezen, het triomfantelijk noemen van al die hulpkrachten, van heinde en ver getogen om Vlaamse belangen te behartigen. In Ingooigem die prachtige vaandelgroep, fier

uitwaaiend in de warme zonneschijn, kleurrijk heersend boven de vruchtbare landouwen.

En op de avond van die merkwaardige zondag de manifestatie te Gent, het luidruchtig trekken door de straten, opgewonden als die Gentenaars waren over de verfranste wereldtentoonstelling, waarvan ze zich eerst gouden bergen voorgesteld hadden ... Dat lijkt nu langer dan twee jaar terug, heel lang zelfs! In het vroege ochtenduur het gewone beweeg van een ontwakende stad, veel melkwagens met de geelkoperen kannen, hondenkarren, hier en daar een agent met een slaperig gezicht. Daarnaevens een enkele Duitse officier, haastig naar de kazerne stappend, wat soldaten in nonchalante zondagsstemming, even grijze legerauto's, die de Vlaamse straten doen dreunen.

Als het wat later wordt, vermeerderd het militaire element. Een enkele uhlanenpatrouille rijdt door de straten, de aflossing der wachten rukt met stramme bewegingen aan, veldpostwagens rammelen heen en weer. Troepen infanterie keren luid zingend van het exercitieveld terug en als ze een officier voorbijgaan, schalt het commando "Achtung! Augen links!" De benen vliegen in de hoogte en met dreunende voetstappen gaat het in parademars verder.

Tussen dit militair gedoe gaat het burgerlijke leven de gewone rustige gang. Het lijkt, oppervlakkig gezien, of men hier reeds aan de Duitse bezetting gewend is, of die veldgrauwe soldaten er altijd geweest zijn. Het grijs van hun uniform past bij het grauw van de oude gebouwen uit Vlaanderens bloeitijd.

Bitse opmerkingen en dreigende blikken, zoals bv. te Brussel, bemerkt men er geheel niet. Soldaat en burger schijnen er naast elkaar te leven zonder dat de een de ander wil hinderen. In de

arbeidersbuurten ziet men zelfs landstormers gemoedelijk aan de deur zitten met wat Vlaamse burens om zich. In de trams, die – wat allesbehalve voor gebrek onder de bevolking pleit – bijna steeds vol zitten, bevinden zich burgers en soldaten naast elkaar, zonder dat men iets van animositeit kan merken.

Een Vlaamse vriend bevestigde me dat, en zegde ook tevens de verklaring. Men had zoveel lelijks en schandelijks van de Duitsers verteld, dat door het dagelijks zien van die rustige soldaten, onder een uiterst strenge discipline levend, noodzakelijk een reactie moest volgen. Men vertelde elkaar wel geheimzinnig van Duitse generaals, die zich doodgeschoten hadden, en zo meer, maar eerlijk kwam men er voor uit, dat tijdens de bezetting geen misgrepen waren voorgevallen en dat de militaire organisatiegeest zich hier en daar gunstig deed gelden.

Toch is die rust te Gent maar schijn. In de vertrouwde kringen der Vlamingen heerst onrust en ongerustheid. De klokke Roeland, symbool van de stad der Artevelde, is gebarsten. Tegenover vreemden spreekt de Vlaming Frans, in elke winkel ben ik in het Frans aangesproken. Vlaams spreken tegenover vreemden doet het vermoeden wekken, dat men Duitsgezind is.

In oorlogstijd.

Men schrijft ons uit het Rijnland:

Na veel moeite is het nu eindelijk gelukt een bezoek aan Gent te brengen! Dat is werkelijk niet eenvoudig en het heeft nu bijna twee maanden wachten gekost.

Men begint dan met een bezoek bij de gerechtelijke politie om een bewijs, dat men in de bedoelde stad woont en in politiek opzicht

“zuverlässig” is. Tevens verkrijgt men er de nodige wenken, hoe het verzoekschrift aan het generaalcommando te Munster moet worden ingekleed. Dat bewijs gaar met de voorgeschreven pas en het verzoekschrift naar Munster. Hier wordt allereerst onderzocht of de kommandantur in Gent bezwaren heeft en dan volgt de beslissing.

Maar daar zo’n generaalcommando meer te doen heeft dan over zulke dingen te beslissen, gaat alles heel, heel langzaam en ik had dus mijn reis naar het Vlaamse land geheel en al opgegeven. Tot ik op een goede dag werd uitgenodigd op een bepaald uur bij de gerechtelijke politie te verschijnen. Mijn zoon, die de “Verladung” van de politieagent in ontvangst neemt, brengt het met een bedrukt gezicht bij me. Ik maak het open, lees, en lees nog eens. Aan Gent denk ik natuurlijk helemaal niet meer en zorgvuldig raadpleeg ik mijn zonderegister, of daaronder iets te vinden is, dat mij in ongewenste aanraking met de gerechtelijke politie kan brengen. Neen, dat is niet het geval! Ik kijk mijn krantenstukken door, want het is oorlogstijd en hoewel men hier vrij gematigd tegenover de buitenlandse politiek is, zou het toch kunnen zijn, dat een zenuwachtig ambtenaar aan iets aanstoot nam. Dus neem ik op het bepaalde uur mijn kranten onder de arm en bereid me voor op mijn eerste aanraking met de gerechtelijke politie.

Nu, bij de commissaris behoef ik niet lang op de ontraadseling te wachten, er wordt me dadelijk medegedeeld, dat ... mijn “Passierschein” aangekomen is. Ik onderteken het stuk, krijg mijn pas terug en verneem, dat het tevens ingeleverd bewijs in Munster blijft, totdat ik de “Passierschein” ginds heb ingeleverd.

Een scherpe controle dus, die onderweg genoeg herhaald wordt. Te Herbesthal in het station en daarna nog eens in de trein, te Brussel, te Gent en dan bij het verlaten van het station nogmaals.

's Nachts is er in Herbestal een levendig militair gewoel. Talloze soldaten en officieren, van een 10-daags verlof terug, gaan met luid klinkende stappen door de stationsgangen, en bij het passeren der controle komt men haast in het gedrang tussen de vele ransels en aan de schouder bengelende geweren. En terwijl men in Duitsland in de trein enige wagens voor militairen reserveert, was het hier juist omgekeerd. Er waren een paar wagens voor "Zivilisten" beschikbaar, waar hier en daar iemand in een burgerpakje zat, zorgvuldig van de soldaten gescheiden.

Dat speet me wel, want het is meestal heel interessant, die verhalen van verlofgangers te horen. Ze vertellen onder elkaar hun wedervaren thuis, met soms grappige gebeurtenissen en gaan, hoe vreemd het moge klinken, meestal graag naar hun regiment terug, dat hun tweede thuis is geworden. De vele uren van gevaar hebben de manschappen hecht verbonden en menigeen beschuldigt zich, rustig in de familiekring te zitten, terwijl zijn kameraden wellicht alle hulp nodig hebben.

Te Gent, in het station Sint-Pieter, was ik de enige burger, die uitstapte. Het was twee jaar geleden, dat ik hier op het toenmaals nieuwe station was. Toen ging ik met de Groeningse Wacht naar Ingooigem, om de grijze priesterdichter te huldigen. Onze trein, propvol met zingende, enthousiaste Vlamingen en luid klinkende Vlaamse Leeuwen. Onderweg die treinen van elders, de Antwerpenaars, de Brugvenaars, de studenten van Leuven, stormachtig begroet met vele "vliegende blauwvoeten". En bij het horen van die stedennamen dacht ik onwillekeurig aan boeken van

Conscience, in mijn jeugd gelezen, het triomfantelijk noemen van al die hulpkrachten, van heinde en ver getogen om Vlaamse belangen te behartigen. In Ingooigem die prachtige vaandelgroep, fier uitwaaiend in de warme zonneschijn, kleurrijk heersend boven de vruchtbare landouwen.

En op de avond van die merkwaardige zondag de manifestatie te Gent, het luidruchtig trekken door de straten, opgewonden als die Gentenaars waren over de verfranste wereldtentoonstelling, waarvan ze zich eerst gouden bergen voorgesteld hadden ... Dat lijkt nu langer dan twee jaar terug, heel lang zelfs! In het vroege ochtenduur het gewone beweeg van een ontwakende stad, veel melkwagens met de geelkoperen kannen, hondenkarren, hier en daar een agent met een slaperig gezicht. Daarnaevens een enkele Duitse officier, haastig naar de kazerne stappend, wat soldaten in nonchalante zondagsstemming, even grijze legerauto's, die de Vlaamse straten doen dreunen.

Als het wat later wordt, vermeerdert het militaire element. Een enkele uhlanenpatrouille rijdt door de straten, de aflossing der wachten rukt met stramme bewegingen aan, veldpostwagens rammelen heen en weer. Troepen infanterie keren luid zingend van het exercitieveld terug en als ze een officier voorbijgaan, schalt het commando "Achtung! Augen links!" De benen vliegen in de hoogte en met dreunende voetstappen gaat het in parademars verder.

Tussen dit militair gedoe gaat het burgerlijke leven de gewone rustige gang. Het lijkt, oppervlakkig gezien, of men hier reeds aan de Duitse bezetting gewend is, of die veldgrauwe soldaten er altijd geweest zijn. Het grijs van hun uniform past bij het grauw van de oude gebouwen uit Vlaanderens bloeitijd.

Bitse opmerkingen en dreigende blikken, zoals bv. te Brussel, bemerkt men er geheel niet. Soldaat en burger schijnen er naast elkaar te leven zonder dat de een de ander wil hinderen. In de arbeidersbuurten ziet men zelfs landstormers gemoedelijk aan de deur zitten met wat Vlaamse burens om zich. In de trams, die – wat allesbehalve voor gebrek onder de bevolking pleit – bijna steeds vol zitten, bevinden zich burgers en soldaten naast elkaar, zonder dat men iets van animositeit kan merken.

Een Vlaamse vriend bevestigde me dat, en zegde ook tevens de verklaring. Men had zoveel lelijks en schandelijks van de Duitsers verteld, dat door het dagelijks zien van die rustige soldaten, onder een uiterst strenge discipline levend, noodzakelijk een reactie moest volgen. Men vertelde elkaar wel geheimzinnig van Duitse generaals, die zich doodgeschoten hadden, en zo meer, maar eerlijk kwam men er voor uit, dat tijdens de bezetting geen misgrepen waren voorgevallen en dat de militaire organisatiegeest zich hier en daar gunstig deed gelden.

Toch is die rust te Gent maar schijn. In de vertrouwde kringen der Vlamingen heerst onrust en ongerustheid. De klokke Roeland, symbool van de stad der Artevelden, is gebarsten. Tegenover vreemden spreekt de Vlaming Frans, in elke winkel ben ik in het Frans aangesproken. Vlaams spreken tegenover vreemden doet het vermoeden wekken, dat men Duitsgezind is.

Uit Gent.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

De etappe-inspecteur (er blijkt een nieuwe titularis te zijn: luitenant-generaal von Unger) maakt het volgende bekend:

Om moeilijkheden te vermijden, voortspuitend uit het terzelfder tijd bestaan van Duitse en Belgische tijd, hebben de Duitse overheden sedert november 1914 vastgesteld dat de Duitse tijd (midden-Europese tijd) alleen gebruikt zou worden voor betrekkingen met het publiek. Dit voorschrift is tot nu toe door de Belgische bevolking nog niet voldoende in acht genomen. Daarom beveel ik hetgeen volgt:

1. Alle publieke uurwerken moeten de Duitse tijd aangeven.
Worden beschouwd als publieke uurwerken niet alleen die, welke op torens, in straten of pleinen zich bevinden, maar ook alle uurwerken in plaatsen voor het publiek toegankelijk, als publieke instellingen, paleizen van justitie, winkels, koffiehuisen, hotels, enz.
2. In geen enkele bekendmaking mogen toevoegsels als: h. a. (heure allemande), h. e. c. (heure de l'Europe centrale) en dergelijke worden opgenomen.
3. Alle publieke diensten, zoals tramwegen, enz. hebben hun dienstregeling uit te geven volgens het Duitse uur en hieraan de hand te houden.
4. Elke inbreuk op deze politieverordening zal bestraft worden met boete tot 1000 mark of gevangenis tot zes weken. Voor de publieke gelegenheden zijn de bewindvoerders, voor de markten de gemeentelijke overheden verantwoordelijk.

25 oktober 1915

In het etappegebied.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Zoals hier reeds met een enkel woord vermeld werd, zijn in de laatste weken verschillende plaatsen bestraft, omdat de inwoners

weigerden hun door de Duitse overheden opgedragen werk te verrichten. Dit geschiedde met Lokeren, Eeklo en Harelbeke, en nu laatst met Aalst, welke plaats bestraft werd met: sluiting van hotels en koffiehuzen te 7 uur, verbod van op straat te komen na 9 uur, intrekking van alle paspoorten. Te Eeklo kregen de drie schepenen ieder 300 mark boete te betalen, werden soortgelijke verbodsbepalingen als te Aalst uitgevaardigd en werden 24 werklieden (hier metselaars en timmerlieden) met geweld tot de arbeid gedwongen.

Naar aanleiding van deze moeilijkheden heeft de etappe-inspecteur op 12 oktober een besluit afgekondigd, waarbij arbeidsdwang wordt voorgeschreven; het is in hoofdzaak gelijkloidend aan het bevelschrift van de gouverneur-generaal, dat op 14 augustus deze zelfde materie voor het bezette gebied kwam regelen, maar vertoont enkele verschilpunten, die juist geschikt zijn om aan buitenstaanders het onderscheid tussen bezet gebied en etappegebied aanschouwelijk voor te stellen. Ik zet daartoe het eerste artikel van beide besluiten naast elkaar.

Besluit van de etappe-inspecteur van 12 oktober 1915, art. 1. Al wie, zonder grond, weigert te ondernemen of voort te zetten een werk, dat overeenkomt met zijn beroep en bij de uitvoering waarvan het Duitse militaire bestuur belang heeft, bevolen door een der Duitse militaire bevelhebber, zal, zo hij persoonlijk in staat is het werk te verrichten, gestraft worden met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar. Ook kan hij naar Duitsland gedeporteerd worden.

Het feit, dat men zich beroept op zogenaamd tegenstrijdige Belgische wetten of zelf op internationale overeenkomsten, kan in geen geval een arbeidsweigering rechtvaardigen. Inzake de vraag of

het opgedragen werk toegelaten is, heeft alleen de commandant recht van beslissing.

26 oktober 1915

De Gentse bladen bevatten het volgend staatje over de toestand in de fabrieken daar gedurende de eerste helft van deze maand.

Vlasnijverheid	Aantal arbeiders	Werkuren per week
La Lys	3000	16
La Gantoise	2600	16
La Liève	1300	16
St. Sauveur	900	Geen
Linière des Flandres	850	13
Feyerick	700	12
Morel-Verbeke	600 (1)	100, 5 uur (2)
Rey	350 (3)	De helft, 12 uur
Union Linière	400	12
Van den Bulcke	200	Geen
Grenier	100	12
La Manila	100	24

Nouvelle Linière du Canal	250	24
Linière St. Pierre	100	Geen
A. Tollenaere	100	16
De Smet	75	Geen
Rabot	400	Geen
Gallet	100	Geen
Van de Walle	100	Geen

- (1) 75 werkloos
- (2) Overigen 16 uur
- (3) 2/3 werkloos

Totaal: 12.225 werklieden, waarvan werken: 350 24 uur per week, 7625 16 uur, 1950 12 uur, 100 vijf uur. Volslagen werklozen 2200.

Katoennijverheid	Werklieden	Arbeidsuren per week
Parmentier	1600	24
Lousbergs	800	24
Florida	500	18-24
Jules de Hemptinne	400 (1)	10 (2)

Baertsoen en Buysse	800 (1)	24 (2)
Van der Haeghen	250 (1)	24 (2)
Cruyplandts	100	24
Vésart	120	36
Gendbrugge	120	24
Steurbaut	40	24
De Coster-Rousseau	250	24
Vincent	100	24
Louisiana	900	24
Van Acker-Braun	200	30
Voortman	300	Geen
Beernaerts	250	Geen
Dhavé-De Mulder	40	32
Nouvelle Orléans	450	Geen
Rooigem	450	24
Motte	200	40

Rey	200	10
Sioen	30	24
Wilds	30	24
Carderie de l'Escaut	100	19
Carderie de Gand	120	Geen
Schaetsaert	75	Geen

(1) Spinners werkloos

(2) Alleen wevers

Men ziet uit deze cijfers, dat de katoen- en vlasfabrieken in Gent grote moeite hebben hun personeel nog enigszins aan het werk te houden, terwijl het getal werkuren per week steeds, bij elke nieuwe opgave, vermindering aanwijst.

In de metaalnijverheid zijn de werkuren zo onregelmatig, de werkdagen zo ongeregeld, dat daarvan geen cijfers te geven zijn.

27 oktober 1915

In het 21^e rapport van de commissie tot onderzoek van de schending van de regels van het volkenrecht en de wetten en gebruiken van de oorlog – door de Belgische legatie te 's Gravenhage verstrekt – is opgenomen het rapport van de delegatie der commissie te Londen, die aldaar getuigen onder Belgische uitgewekenen in Engeland hoort.

Na de slag van Hofstade, zo verklaren getuigen, werden gewonden door de Duitsers afgemaakt, o.a. met de geweerkolven. Een burger zag, te Ham-sur-Sambre, Duitse soldaten drie gewonde Franse zoeaven in een brandend huis werpen.

13 november 1915

In Vlaanderen.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Onder de laatste berichten, welke uit het etappegebied komen, zijn de volgende de voornaamste.

Verschillende gemeenten werden terug tot hoge boeten veroordeeld. De stad Lokeren, waar de politie niet ontdekt had, dat de inwoners, tegen het bevel der Duitse overheid in, nog een aantal levende duiven hadden, kreeg duizend mark te betalen; het dorp Melle, waar telefoondraden werden gestolen, kreeg nu 5000 mark, omdat op haar grondgebied door het vastzetten van rails een poging tot het doen ontsporen van treinen was voorbereid.

Het Feldgericht van de Kommandantur van Gent sprak op 23 oktober de volgende veroordelingen wegens spionage uit:

Ter dood: graaf Joseph de Hemptinne, een wachtmeester der gendarmerie, een makelaar; tot dwangarbeid van 3 tot 15 jaar: twee hotelhouders, een herbergierster, een autobestuurder, twee spoorwegambtenaren, een adjudant van het Belgische leger.

Het vonnis is althans tegen graaf de Hemptinne, die tot een der bekendste Gentse families behoort, nog niet voltrokken.

Voor de scheepvaart is deze verordening van 29 oktober van belang. Alle schepen, welke de Leie ten westen van Kortrijk bevaren, moeten in deze stad terugkeren met dezelfde bemanning, waarmee zij vertrokken zijn. Gevangenisstraf, boete tot 3000 mark en inbeslagneming van schip en goederen staan op overtredingen.

Een besluit van 27 oktober beveelt de inwoners van Gent en voorsteden binnen twee dagen opgave te doen van de bij hen aanwezige voorwerpen van koper of nikkel; vooral huisraad en keukengerei. Kunstvoorwerpen, voorwerpen van geschiedkundige waarde of tot godsdienstige doeleinden bestemd, zijn uitgezonderd. Dit bevel heeft geen betrekking op de weverijen en spinnerijen, doch wel op brouwerijen, stokerijen, suikerfabrieken en andere. Of rekwisitie der opgegeven voorraden zou volgen is hier op dit ogenblik nog niets bekend.

26 november 1915

Aalst.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

In het etappegebied is de volgende kennisgeving afgekondigd:

Etappeninspektion 4.

Gent, 20 november 1915.

De fabrieksarbeider Judocus Van der Elst te Aalst heeft, tegen het bevel van de opperbevelhebber van 3 mei 1915, vier levende duiven achtergehouden. Deze overtreding is niet bekend geworden doordat de gemeentepolitie geen onderzoek heeft ingesteld ten huize van Van der Elst. De politiebeambte, die door de burgemeester met het toezicht in deze zaak belast is, heeft

voorgewend dat gezegde Van der Elst niet bekend stond als eigenaar van duiven. Dit is onjuist, aangezien hij voorkomt op de lijsten, welke in handen zijn van de burgemeester als eigenaar van negen duiven. Er is dus sprake van nalatigheid van de ambtenaren van de gemeente. Derhalve heeft de opperbevelhebber de stad Aalst veroordeeld tot een boete van 3000 mark.

Dit wordt ter kennis van het publiek gebracht.

Het hoofd van het burgerlijk bestuur,
Von Keudell,
Regierungsrat.

30 november 1915

Men meldt ons:

Graaf Josef de Hemptinne te Gent, die zoals men weet ter dood veroordeeld was, is thans op vrije voeten gesteld, nadat zijn familieleden een waarborgsom van niet minder dan een miljoen frank bijeengebracht hadden.

2 december 1915

Wij hebben gemeld, dat de doodstraf, waartoe graaf de Hemptinne in België in het tegen hem gevoerd proces veroordeeld was, veranderd is in levenslange gevangenisstraf.

Naar het Haagse Correspondentiebureau van zeer bevoegde zijde verneemt, was zijn gratie door de Nederlandse regering bij de Duitse regering gevraagd.

11 december 1915

Uit het etappegebied.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Etappeninspektion der 4 Armee.

Gent, 5 december 1915.

De landbouwer De Smet van Zeveneken-Bastelare bij Lokeren, heeft, tegen het bevel van de opperbevelhebber van het leger d.d. 3 mei 1915, op zijn erf tien postduiven van bastaardras in leven gehouden. De overtreding is niet bekend geworden, omdat de plaatselijke politie er zich toe beperkt heeft voornoemd bevel bekend te maken en navraag te doen of de duiven waren ingeleverd, zonder nochtans huiszoekingen te laten doen door haar beambten.

De gemeente Zeveneken is derhalve verantwoordelijk voor deze overtreding en veroordeeld door de opperbevelhebber tot een boete van 1000 mark.

Dit wordt ter kennis van het publiek gebracht.

Het hoofd van het burgerlijk bestuur.

Von Keudell
Regierungsrat

Te Gent en elders is het volgende aangeplakt:

Aangezien het onjuist bericht nog altijd verspreid wordt, dat Belgen, die de leeftijd hebben en geschikt zijn om de wapens te dragen, bij hun terugkeer in België naar Duitsland worden gevoerd, wordt er nogmaals op gewezen, dat alleen geïnterneerd worden zij, die na

het openen van de vijandelijkheden tot het Belgische leger behoord hebben.

Daarentegen zijn allen, die deel uitmaakten van het leger voor de oorlog, de leden der burgerwacht en de Belgen van dienstplichtige leeftijd alleen onderworpen aan het algemene toezicht, volgens hetwelk zij zich geregeld ter beschikking moeten stellen van het plaatselijk Meldeamt, terwijl zij verder hun algehele vrijheid behouden.

16 december 1915

Uit het etappegebied.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Uit Gent komt bericht van de volgende bekendmakingen:

“Allen, die katoen in voorraad hebben (fabrieken, spinnerijen, inrichtingen om te twijnen, weverijen, ververijen, blekerijen, expediteurs, wagenverhuurders, eigenaars van magazijnen of pakhuizen en anderen) zijn verplicht deze voorraden aan te geven, na er soort voor soort een inventaris van te hebben opgemaakt, met opgave van eigenaar en bewaarplaats, voor 15 december 1915 bij de etappekommandantuur en met name bij de plaatselijke kommandanturen.

De vijf volgende soorten moeten onderscheiden worden: ruwe katoen, afval, draad, inslag, afvaldraad.

Tegelijkertijd moet worden opgegeven of de koopwaar in ruwe staat is, ofwel wit of gekleurd. Voor de draden moet het nummer worden aangeduid. Hij, die nalaat voorraden aan te geven of onjuiste opgaven verstrekt, zal gestraft worden met gevangenis tot

een jaar of boete tot 20.000 mark, of beide straffen samen. Bovendien zullen de waren, welke niet of onvolledig zijn aangegeven, in beslag worden genomen. Hij, die tegen vroegere bevelen in zijn voorraden niet heeft opgegeven, zal niet bestraft worden, wanneer hij aan het tegenwoordige bevel gevolg geeft.

Het is verboden van nu af aan katoendraad te bewerken door verven, wassen of voor kramersgoed. Alle vergunningen, daartoe gegeven, worden bij deze ingetrokken. Overtreders worden met 5000 mark ten hoogste beboet.

Hij, die zonder vergunning van de etappe-inspectie naar het gebied van het leger vervoert of daarvandaan uitvoert katoen, wol, vlas, jute, hennep, zijde of draden en stoffen daarmee gemaakt, krijgt een boete van 10.000 mark. De goederen zullen in beslag worden genomen.

De Duitse militaire rechtbanken zijn bevoegd.”

De opperbevelhebber,
Hertog Albrecht von Württemberg
A.H.Q. 5.12.1915.

Ik vestig er in dit verband de aandacht op, dat soortgelijke verordeningen te Gent reeds eerder voor vlas en wol zijn uitgevaardigd; het gevolg zal nu wel zijn een bevel, waarbij de aangegeven katoen ter beschikking van een Zentrale zal moeten gesteld worden en tegen bepaalde prijs overgedaan.

Gent, 7 december 1915.

Etappeninspektion der 4 Armee

In de gemeente Ophasselt binnen de etappekommandantuur Geraardsbergen is op 7 oktober van dit jaar, in de vooravond, met misdadig oogmerk een ijzeren prikkeldraad ter hoogte van 1 meter 50 over de straatweg gespannen. Dientengevolge is 's avonds tussen 8 en 9 uur een Duits motorwielrijder gekwetst.

Bij de gemeenteoverheden was het bekend, dat reeds meer dan eens jongelieden hinderpalen op de weg hadden aangebracht. Ze hadden derhalve het toezicht moeten verdubbelen. Hun nalatigheid op dit punt maakt hen dus voor een deel verantwoordelijk voor het ongeluk.

De inwoners hebben door hun houding tijdens het onderzoek evenmin blijk gegeven van goede wil om de schuldigen te helpen opsporen.

Wegens de bijzondere ernst en laagheid van de aanslag, wordt de gemeente Ophasselt, op bevel van de opperbevelhebber van het leger, veroordeeld tot een boete van tienduizend mark.

Dit wordt ter kennis van het publiek gebracht.

Het hoofd van het burgerlijk bestuur.
Von Keudell,
Regierungsrat.

18 december 1915

Uit het etappegebied.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Tegen het bevel van de opperbevelhebber van het leger van 3 mei 1915, heeft de diamantslijper Willem De Keyser te Zottegem in zijn huis 26 levende postduiven achtergehouden.

Deze overtreding is niet ontdekt geworden, omdat de gemeentelijke overheden geen huiszoeking bij hem hebben gedaan.

De opperbevelhebber van het leger heeft derhalve de gemeente Zottegem tot een boete van 2000 mark veroordeeld.

Dit wordt ter kennis van het publiek gebracht.

Het hoofd van het burgerlijk bestuur,
Von Keudell, regeringsrat.
Gent, 9 december 1915.

De geestelijke broeders Franz de Roy en August Embrecht, alsmede de koetsier Pieter Geylens uit Wetteren, hebben tegen het bevel van de opperbevelhebber van het leger van 3 mei 1915 in, drie postduiven verborgen gehouden en niet bij de overheid ingeleverd.

Deze overtreding is niet ontdekt geworden, omdat de gemeente Wetteren geen onderzoek heeft laten instellen in de brouwerij van het St. Barbaraklooster, waar de duiven verstopt werden gehouden.

De opperbevelhebber van het leger heeft daarom de gemeente Wetteren beboet met 2000 mark.

Dit wordt ter kennis van het publiek gebracht.

Het hoofd van het burgerlijk bestuur,
Von Keudell, regeringsrat.
Gent, 9 december 1915.

28 december 1915

Gent onder Duitse bezetting.

Brussel, 24 december.

De reeks boeken, waarin de talloze aanplakbrieven, welke de muren der Belgische steden sedert de bezetting door de Duitse legers overdekken, worden herdrukt, is terug met een vermeerderd. Na de verzamelingen over Brussel, waarvan dezer dagen reeds het zevende deeltje verscheen, en over Luik, waarover ik u destijds hier ter plaatse uitvoerig berichtte, is nu ook een soortgelijk werk over Gent verschenen, getiteld: Stad Gent, Verzameling der officiële bekendmakingen tijdens den oorlog in Gent en omgeving (Ledeberg, St.-Amandsberg, Gendbrugge), 12 oktober 1914-31 juli 1915. (Drukkerij Van Doosselaere en Zoon). Het bevat in niet minder dan 416 bladzijden, 214 ambtelijke bekendmakingen.

Ik zou deze werkjes willen noemen de oorkondeboeken der bezetting; niet uit zucht om aan iets vrij eenvoudigs een te wijdse naam te geven, maar in de overtuiging, dat zij zodoende het meest juist worden aangeduid. In de eerste plaats immers zijn deze verzamelingen bronnen van onschatbare waarde voor hem, die later de geschiedenis van een stad tijdens de Duitse bezetting zal willen schrijven, want aanplakbiljetten zijn dan toch eigenlijk maar zondagsvlieden. Wel bewaart de vrees voor de schrikkelijkste straffen het opgeplakt papier voor de schennende mensenhand, doch wind en regen lachen wat met de bedreigingen van zelfs de strengste Duitse generaal en spelen ongestoord hun lustig spel met de meest zwaarwichtige oekazen.

Maar naast deze blijvende waarde, hebben de boekjes, waar ik nu over spreek, ook een dadelijk belang, want zij geven hem, die te

lezen weet, ineens een kijk op de toestanden in zo'n bezette stad; en daar moeten wij in dit gezegende jaar 1915, waar de verkeersmiddelen en de inlichtingendienst zo prachtig in orde zijn, al heel dankbaar voor zijn.

Hoe gaarne zouden wij bv. zulke boekjes hebben voor de provincie Luxemburg, voor Namen, Charleroi, Doornik, voor Antwerpen zelfs; hoeveel meer zouden wij dan weten over de lotgevallen van het afgelopen jaar, dan wij nu uit enkele vage en verspreide berichten bijeen kunnen schrapen.

Wij moeten dan ook, hoewel ikzelf door bijzondere omstandigheden een tijdlang in de gelegenheid was u nogal geregeld inlichtingen te zenden over hetgeen er te Gent voorviel, met dat nieuwe boekje over Gent heel tevreden zijn, en daarom wil ik u er een en ander uit mededelen.

Nadat Antwerpen op 9 oktober 1914 zijn poorten had moeten openen voor de troepen van generaal von Beseler, trokken deze westwaarts, het Belgische leger en de Engelse hulptroepen achterna, die omsingeling en vernietiging trachtten te voorkomen. Hevige achterhoedegevechten, vooral gevoerd door te hulp gesnelde Franse marinefuseliers onder vice-admiraal Ronarc'h maakten het ijlings voortrukken door Vlaanderen door von Beselers leger zo bezwaarlijk, dat het overschot van het Belgische leger tijd vond zich aan de IJzerlinie vast te zetten, waar het in de laatste dagen van oktober aan de invaller het "halt" kon toeroepen. Na een van die achterhoedegevechten, op 10 en 11 oktober door de Fransen bij Melle, tussen Schelde en spoorwegdijken geleverd, een hardnekkig en schitterend oorlogsfeit, waaromtrent nog niet genoeg verteld is, trok von Beseler op 12 oktober 1914 Gent binnen;

het tijdperk van bezetting nam een aanvang met een proclamatie in drie talen, waarvan de Nederlandse tekst luidde:

Inwoners van Gent! Duitse troepen treden heden uw stad binnen. Aan geen enkele van uw medeburgers zal kwaad gedaan en uw goederen zullen geëerbiedigd worden, indien ge u onthoudt van alle vijandelijkheid.

Iedere tegenstand, zoals iedere poging de Duitse troepen te schaden, zal onmeedogend gestraft worden volgens de wetten van de oorlog.

Alle wapens, die in de stad voorhanden zijn, zijn dadelijk op het stadhuis af te leveren en aldaar aan mijn gemachtigde te overhandigen. Wie nadien nog in bezit van wapens gevonden wordt of in wiens woning wapens verborgen zijn, wordt doodgeschoten volgens de wetten van de oorlog. Uitgezonderd zijn enkel de politieagenten (niet de burgerwacht) en de personen, die een bewijs van verlof hebben, afgeleverd door een Duitse militaire overheid.

Indien nu of in de toekomst in uw stad Duitse troepen aangegrepen worden, wordt de bezetting er uit getrokken en de stad zal zonder genade in brand geschoten worden.

Ik waarschuw U!

De opperbevelhebber von Beseler, generaal der infanterie.

En daarnaast dit bericht:

Zal door de kop geschoten worden: al wie een draad of een kabel van de telegraaf- of telefoondienst zal beschadigen en ook al wie deze plakbrief zou afrukken.

Indien dergelijk misdrijf op het grondgebied van een gemeente gepleegd wordt, zal deze, indien de schuldlige niet aangehouden wordt, de zwaarste weerwraak ondergaan.

Het Groot Duits Generaal Kwartier.

Terstond werden de ook in het overig bezette gebied reeds aangeplakte bekendmakingen van de gouverneur-generaal von der Goltz verspreid, waarin deze zijn benoeming en zijn oproep aan de Belgen bekend maakte, de gedwongen koers van het Duitse geld vaststelde en toezicht op de dienstplichtigen instelde.

In de eerste dagen volgden dan de met elke bezetting onafscheidelijke verordeningen. De burgemeester wees er nogmaals op dat “de Duitse geldmunt overal aanvaard moet worden aan 1,25 frank per mark”, maar de “koeponkes” (de coupons der Gentse gemeenteleningen, die als noodgeld dienst hadden gedaan) evenals voorheen geldig bleven. “Al wie coupons bezit, mag dus geheel gerust zijn”, voegde de burgervader er aan toe.

Nog zijn het door von der Goltz getekende affiches, die drukpers, schouwburg en cinema onder censuur brengen, de bewoners naar hun haardsteden terugroepen en het voor de Duitse legers zo gevaarlijk rondvliegen van duiven komen regelen, maar de commandant der stad Gent, generaal-majoor Jung, krijgt op 15 oktober zelf de eer der aanplakking, met zijn bevel om binnen de 24 uur aangifte te doen van toestellen voor draadloze telegrafie (vonkentelegrafische verbindingen, heet het in de ambtelijke stijl).

Een paar dagen daarna wordt de reeks opeisingen geopend, zij is helaas nog steeds niet gesloten, met een bevel om op te geven hoeveel benzine, carbid, machineolie, auto- en rijwielbanden en

haver men in zijn bezit heeft. Daarnaast echter moeten nog vele veiligheidsmaatregelen genomen of verscherpt worden en het zijn voornamelijk twee punten, waarop angstvallig gelet moet worden: het houden van duiven en het verbergen van wapens.

Had von Beseler reeds dadelijk, op 12 oktober, inlevering van alle wapens bevolen, op 22 oktober herinnerde burgemeester Braun er de bevolking aan, "dat al wie drager van een wapen zal bevonden worden, zich blootstelt aan de zwaarste straffen, zelfs aan de doodstraf." Nog was de bevelhebber der stad echter niet gerust; op 4 november doet de burgemeester dit "belangrijk bericht" aanplakken: Bij brief van 2 november brengt de bevelhebber der etappen mij ter kennis dat, volgens bericht door hem ontvangen, verscheidene inwoners nog in het bezit zouden zijn van wapens, namelijk van revolvers.

Hij vraagt dat die wapens zouden afgegeven worden en voegt daaraan toe dat, indien de Duitse gendarmerie, als zij binnenkort opzoekingen zal doen, nog wapens moest vinden, de bezitters ervan de zwaarste straffen voor zichzelf zullen oplopen en dat zij daarenboven, geheel de stad aan spijtige gevolgen zouden blootstellen.

Of er daarna geen wapens meer werden verborgen gehouden? Wie zal het zeggen; maar zeker is, dat nadien geen nieuwe proclamatie te dezer zake werd nodig geacht en de wapenverzameling in het oude Gravensteen een eerbiedwekkende afmeting had aangenomen.

7 januari 1916

Veroordelingen in België.

Het Vlaamsche Nieuws bevat de volgende mededeling van Duitse zijde:

Bij vonnis van 22 december 1915 van de veldkrijgsraad zijn hierna vermelde personen veroordeeld:

Tot levenslange dwangarbeid:

1. Laura Acar, naaister te Gent.
2. Emiel De Paepe, scheepsbevrachter te Antwerpen.

Tot 15 jaar dwangarbeid:

3. Armandus Thonard, verkoper te Brussel.

Tot 3 jaar dwangarbeid:

4. Vrouw Celina Thinard, te Brussel.
5. Felicia Acar, rentenierster te Gent.
6. Jan Verheeken, werkman in de werkhuizen van de spoorweg te Gent.
7. Vrouw Juliana Verheeken, te Gent.

Tot 2 ½ jaar dwangarbeid:

8. Joanna Acar, borduurster te Gent

Tot 5 jaar dwangarbeid:

9. Hendrik Crockaert, werkman te Rijsel.

Laura Acar en Armandus Thonard hebben getracht posten op te stellen om verspieding uit te voeren op de spoorweg: zij hebben ook de vijand mondeling en schriftelijk ingelicht over oorlogszaken.

Verheeken heeft zich schuldig gemaakt aan verspieding op de spoorweg.

De Paepe heeft verspieding uitgevoerd ten voordele van de vijand.

Crockaert heeft getracht verspieding uit te voeren.

De overige veroordeelden hebben daartoe hun hulp verleend.

De veldkrijgsraad heeft alleen met het oog op de jeugdige ouderdom van de voornaamste schuldige, Laura Acar, ervan afgezien de doodstraf tegen haar uit te spreken.